

Praktinis pristatymas

JUREX
VERSLO GINČŲ ADVOKATAI

Žalieji viešieji pirkimai

2019-10-24

Jurgita Judickienė
Advokatė, vadovaujanti partnerė
Karolina Laurynaitė
Advokatė, asocijuotoji partnerė
2019 m. spalio 23 d.

Kas yra žaliasis pirkimas?

Žalieji pirkimai – darniųjų viešųjų pirkimų dalis (apsiribojama darniosios plėtros aplinkosaugos aspektu).

Pirkimas pripažįstamas „žaliu“, kai perkamas produktas atitinka visus produktui nustatytus ir Lietuvos Respublikos aplinkos ministro įsakymu patvirtintus minimalius aplinkos apsaugos kriterijus. Minimalūs aplinkos apsaugos kriterijai taikomi privalomai, o išplėstiniai – pasirinktinai.

Norint įsigyti aplinkai palankesnę produktą, pirkimo vykdytojams rekomenduojama taikyti ir išplėstinius aplinkos apsaugos kriterijus.

Kada pirkimas yra „žalias“?

Jeigu pirkimo vykdytojas, vykdydamas pirkimą, taiko aplinkos apsaugos kriterijus ne visam pirkimo objektui, o tik jo daliai, kurios vertė sudaro daugiau kaip 50 % visos pirkimo vertės, toks pirkimas yra priskiriamas prie „žalių“ pirkimų.

Kiek žaliųjų pirkimų turime vykdyti?

Perkančiosios organizacijos atlikdamos prekių, paslaugų ir darbų viešuosius pirkimus, kuriems nustatyti aplinkos apsaugos kriterijai, turi taikyti šiuos kriterijus, skaičiuojant pagal skaičių ir pagal vertę, ne mažiau kaip 50 % pirkimų – 2019 m. ir ne mažiau kaip 50 % pirkimų – 2020 m.

IŠIMTYS:

Kai rinkoje nėra prekių, neteikiamos paslaugos ar neatliekami darbai, atitinkantys žaliesiems pirkimams nustatytus aplinkos apsaugos kriterijus

vykdant mažos vertės pirkimus neprivaloma taikyti žaliesiems pirkimams nustatytų reikalavimų.

Žaliųjų pirkimų specifika ir iššūkiai:

Nežinome, nuo
ko pradėti

Nežinome
galimų žaliųjų
sprendimų

Nežinome, ar yra
tiekiejų, kurie
galės pasiūlyti
žaliuosius
sprendimus

Nežinome, kaip
užtikrinti žaliųjų
reikalavimų
laikymąsi

Nežinome, kokius
parinkti techninės
specifikacijos,
sutarties skyrimo
kriterijus

Kaip pradėti vykdyti žaliuosius pirkimus:

- palaipsniui - nuo rytojaus 50% organizacijos pirkimų tikrai netaps „žali“
- atsižvelgiant į poveikį aplinkai
 - konsultuokitės su rinka
- klauskite kitų perkančiųjų organizacijų praktikos vykdant žaliuosius pirkimus
- dalinkitės savo patirtimi, informuokite rinką apie planus ir ketinimus vykdyti daugiau žaliųjų pirkimų

ES sutarties principų svarba žaliems pirkimams (1):

01

Vienodas požiūris

02

Skaidrumas

03

Proporcingumas

04

Tarpusavio
pripažinimas

ES sutarties principų svarba žaliesiems pirkimams (2):

Proporcingumas - pirkimo kriterijai ir sprendimai turi būti tinkami jais siekiamiems tikslams įgyvendinti ir negali viršyti to, kad būtina šiems tikslams pasiekti.

Tarpusavio pripažinimas - būtina atsižvelgti į kitose valstybėse narėse įgytą profesinę kvalifikaciją, gautus ženklus, sertifikatus, atsižvelgti į lygiaverčius įrodymus.

Vienodas požiūris - panašios situacijos neturi būti vertinamos skirtingai, o skirtingos - vienodai, vertinama atsižvelgiant į objektyvius kriterijus.

Skaidrumas - viešumas ir aiškumas.

Procedūru pasirinkimas:

Atviras/ribotas konkursas - jei sutarčiai svarbi anksčiau įgyta patirtis arba kiti techninių gebėjimų aspektai.

**Konkurso procedūra su derybomis/
konkurencinis dialogas/inovacijų
partnerystė** - gali suteikti daugiau lankstymo, ypač jei rinka išmanoma nepakankamai ir todėl sunku parengti išsamias technines specifikacijas.

SVARBU! ŽVP gali būti sudėtingesnis, todėl svarbu skirti pakankamai laiko, kad konkurso dalyviai galėtų pateikti pasiūlymus.

Žaliųjų pirkimų reikalavimų formulavimas

Perkančioji organizacija ir perkantieji subjektai aplinkos apsaugos kriterijus gali suformuluoti:

- apibūdindami pirkimo objektą (techninėse specifikacijose)
- nustatydami minimalius tiekėjų kvalifikacijos reikalavimus ar kvalifikacinės atrankos kriterijus
- nustatydami tiekėjų pateiktų pasiūlymų vertinimo kriterijus (išrenkant ekonomiškai naudingiausią pasiūlymą pagal kainos ar sąnaudų ir kokybės santykį arba produkto gyvavimo ciklo sąnaudas)
- nustatydami pirkimo sutarties sąlygas

Ryšys su dalyku:

Atrankos kriterijai, techninės specifikacijos, sutarties skyrimo kriterijai ir sutarties sąlygos turi būti **susijusios su sutarties dalyku**.

Svarbu, nes ribojama galimybė vertinti bendrąją pasiūlymus teikiančio tiekėjo praktiką.

Ryšys su dalyku

Pavyzdžiai.

- + Vykdamt biuro patalpų valymo paslaugų pirkimą, nustatytas reikalavimas, kad valymo produktai turėtų ekologijos ženklą
 - + Vykdamt mokyklos uniformų pirkimą, nustatytas reikalavimas, kad uniformos būtų pagamintos iš ekologiškos medvilnės
-
- Vykdamt biuro patalpų valymo paslaugų pirkimą, nustatytas reikalavimas, kad tiekėjas visas savo sutartis vykdytų tik su produktais, kurie turi ekologijos ženklą
 - Vykdamt mokyklos uniformų pirkimą, nustatytas reikalavimas, kad tiekėjas visuose savo gaminiuose pagal visas jo vykdomas sutartis naudotų ekologišką medvilnę

Žaliojo pirkimo techninė specifikacija

Techninėje specifikacijoje pateikiami konkretūs reikalavimai bei nustatomi minimalūs pasiūlymo atitikties kriterijai (1):

Į vykdymą orientuotos
specifikacijos

Standartais pagrįstos
specifikacijos

Minėtų dviejų metodų
derinys

Žaliojo pirkimo techninė specifikacija

Techninėje specifikacijoje pateikiami konkretūs reikalavimai bei nustatomi minimalūs pasiūlymo atitikties kriterijai (2). Techninės specifikacijos gali būti:

Į vykdymą orientuotos.

Į vykdymą orientuotas požiūris paprastai suteikia galimybių kūrybingiau pasinaudoti rinka ir tam tikrais atvejais skatina ją pajvairinti naujoviškais techniniais sprendimais. Jeigu perkančioji organizacija taiko šį požiūrį, jai nebūtina rengti pernelyg detalių techninių specifikacijų. Tokiu būdu pabrėžiamas galutinis rezultatas, o ne būdus jį pasiekti.

Standartais pagrįstos specifikacijos.

Pirmenybė teikiama Europos dokumentams (Lietuvos standartams perimantiems Europos standartus). Jei nėra Europos standartų, galima remtis tarptautiniais ar nacionaliniais standartais arba techniniais dokumentais. Būtina palikti tiekėjams galimybę pasiūlyti lygiaverčius sprendimus.

Minėtų dviejų metodų derinys.

Žaliojo pirkimo techninė specifikacija

Atsargiai! Sudarant į vykdymą orientuotas specifikacijas, perkančiosioms organizacijoms reikėtų būti dar atsargesnėmis nei rengiant įprastas standartais grįstas technines specifikacijas. Rinka gali pasiūlyti labai įvairių sprendimų, todėl reikėtų užtikrinti, kad specifikacijos būtų gana aiškos ir leistų tinkamai bei pagrįstai įvertinti pasiūlymus.

Atsargiai! Negalima nurodyti konkretaus modelio ar šaltinio, konkretaus proceso ar prekės ženklo, patento, tipo, konkrečios kilmės ar gamybos. Bet kuriuo atveju reikia pripažinti ženklus, kuriais įrodoma, kad prekės, paslaugos arba darbai atitinka lygiaverčius reikalavimus.

Žaliųjų pirkimų kvalifikaciniai reikalavimai

Kvalifikaciniai reikalavimai turi būti:

- susiję su pirkimo objektu, nediskriminuojantys
- minimalūs - nereikalaus daugiau patirties ar finansinių / techninių pajėgumų nei tai objektyviai būtina
- parengti vadovaujantis „Tiekėjo kvalifikacijos reikalavimų nustatymo metodika“
- kvalifikacijos reikalavimai nustatomi atsižvelgiant į pirkimo sutarties vertę

Žaliųjų pirkimų kvalifaciniai reikalavimai

Nustatant kvalifikacinius reikalavimus
pirkime galima atsižvelgti į:

➤ žmogiškuosius ir techninius
išteklis

➤ patirtį ir rekomendacijas

➤ darbuotojų išsilavinimą ir
profesinę kvalifikaciją

➤ aplinkosaugos vadybos
sistemas ir programas
(pvz., EMAS, ISO 14001)

A photograph showing a person from behind, sitting at a wooden table and typing on a silver laptop. A white cup of coffee is on the table to the left of the laptop. The person is wearing a dark jacket and a watch. The background is slightly blurred, showing some greenery.

Žaliųjų pirkimų sutarties skyrimo (pasiūlymų vertinimo) kriterijai

Vykdam žaliuosius pirkimus, laimėjęs pasiūlymas turi būti išrinktas vadovaujantis kainos arba sąnaudų ir kokybės kriterijais (VPĮ 55 str.).

Rekomenduojama rinktis sąnaudų (įskaitant gyvavimo ciklo sąnaudas) ir kokybės kriterijų.

Žaliųjų pirkimų sutarties skyrimo (pasiūlymų vertinimo) kriterijai

Ką svarbu žinoti?

Kriterijai privalo būti susiję su perkamu dalyku (pirkimo objektu)

Kriterijai neturi suteikti perkančiajai organizacijai neribotos pasirinkimo (vertinimo) laisvės

Kriterijai turi užtikrinti veiksmingos konkurencijos galimybę

Kriterijai turi būti aiškiai nurodyti (kriterijų lyginamieji svoriai ir taikomi subkriterijai)

Kriterijai turi atitikti viešųjų pirkimų principus (VPĮ 17 str. 1 d.)

Žaliųjų pirkimų sutarties skyrimo (pasiūlymų vertinimo) kriterijai Pavyzdys.

Perkančioji organizacija viešuoju pirkimu siekia įsigyti elektromobilių įkrovimo stotelių rangos (įrengimo bei eksploatavimo) darbus.

Tikslas – skatinti naudoti daugiau atsinaujinančiųjų išteklių energijos.

Pirkimo sąlygose kaip vieną iš pasiūlymų vertinimo kriterijų perkančioji organizacija gali nustatyti: „*Daugiausia balų bus skiriama tiekėjui, kuris užtikrins, kad 100 % energijos būtų iš atsinaujinančiųjų išteklių pagaminta elektros energija (atsinaujinančiųjų išteklių energija)*“. Tiekėjas tokiam reikalavimui pasiūlo sprendinį, jog šalia pastato stovinčios elektromobilių įkrovimo stotelės bus įkraunamos naudojant elektros energiją iš ant šalimais esančio pastato stogo esančių saulės baterijų.

Patikra: Tiekėjas turėtų pateikti atitinkamą elektros energijos kilmės garantijos dokumentaciją. Bus priimami ir kiti lygiaverčiai įrodymai.

Žaliojo pirkimo sutarties sąlygų pavyzdžiai.

Prekių pirkimo sutartis – pakuotės tipas ir tiekėjo įpareigojimas naudoti pakuotę pakartotinai / ją perdirbti; tiekimo dažnumas; tiekiant naudojamos transporto priemonės tipas.

Paslaugų pirkimo sutartis – darbuotojų mokymas sutarties aplinkosaugos aspektais; poveikio aplinkai stebėseną ir pranešimas apie ją; AVS taikymas.

Darbų pirkimo sutartis – atliekų tvarkymas, energijos valdymas ir vandentvarka statybvietėje; pastatams arba civilinės inžinerijos darbams išduotas trečiosios šalies sertifikatas.

Kodėl apie sutarties pažeidimo grėsmes reikia galvoti dar prieš sudarant sutartį?

Kad vykdant sutartis būtų laikomasi numatytų įsipareigojimų, labai svarbu nustatyti patikimas ir aiškias sutarties vykdymo sąlygas.

Jos turi būti susijusios su sutarties dalyku ir apie jas turi būti iš anksto pranešama skelbime arba konkurso dokumentuose.

Efektyvi žaliojo pirkimo sutarties vykdymo stebėseną

Galima rangos sutartimi paskirti trečiąją šalį, kuri stebėtų, kaip laikomasi sutarties.

Iš tiekėjo gali būti pareikalauta pateikti įrodymus apie tai, kaip laikomasi tokių nuostatų.

Pavyzdžiui: sutarties sąlygose gali būti įrašyta, jog kiekvienų sutarties vykdymo metų pabaigoje rangovas turi atskleisti perkančiajai organizacijai tiekiamos elektros energijos kilmę ir taip nurodyti, kad 100 % energijos yra naudojama iš atsinaujinančių šaltinių.

Efektyvi žaliojo pirkimo sutarties vykdymo stebėseną

Pavyzdžiui: sutarties sąlygose gali būti nurodyta, kad perkančioji organizacija turi teisę bet kuriuo sutarties galiojimo metu, iš anksto neįspėjusi, atlikti atsitiktinę patikrą, tiek pati, tiek pasitelkusi specialistus.

SVARBU: siekiant užtikrinti lygiateisiškumo principo laikymąsi (VPĮ 17 str. 1 d.), perkančiosioms organizacijoms rekomenduojame pirkimo sąlygose numatyti, kad, jeigu atlikus bandymus paaiškėja, jog prekė, paslauga ar darbai atitinka jiems keliamus reikalavimus, bandymų išlaidas turi atlyginti pati perkančioji organizacija, tačiau jeigu produktas reikalavimų neatitinka, išlaidas turi padengti tiekėjas.

Žaliojo pirkimo sutarties pažeidimų pasekmės

Sutartyje turėtų būti nustatytos sankcijos už sutarties netinkamą vykdymą:

- netesybos (delspinigiai, bauda);
- Vienašalio sutarties nutraukimo tvarka.

Pavyzdžiui, perkančiajai organizacijai sutarties vykdymo metu atlikus atsitiktinę patikrą ir nustatčius, kad tiekėjas nesilaiko „žaliųjų nuostatų“, perkančioji organizacija turi teisę taikyti baudą arba nutraukti sutartį.

Sutarties nutraukimas - *ultima ratio* priemonė, kuri taikoma atsižvelgiant į visus objektyvius pažeidimo aspektus.

Žaliuosius pirkimus reglamentuoja:

Sutartis dėl ES veikimo (SESV);

ES pirkimo direktyvos: 2014/23/ES, 2014/24/ES ir
2014/25/ES;

ES teisių gynimo priemonių direktyvos 89/665/EEB ir
92/13/EEB su pakeitimais, padarytais direktyvomis
2007/66/EB ir 2014/23/ES;

ES sektorių teisės aktai, pvz., Netaršių transporto
priemonių direktyva, Energijos vartojimo efektyvumo
direktyva;

Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymas;

Lietuvos Respublikos pirkimų, atliekamų
vandentvarkos, energetikos, transporto ar pašto
paslaugų srities perkančiųjų subjektų, įstatymas.

Žaliuosius pirkimus reglamentuoja:

- Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. liepos 21 d. nutarimas Nr. 1133 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. rugpjūčio 8 d. nutarimo Nr. 804 „Dėl Nacionalinės žaliųjų pirkimų įgyvendinimo programos patvirtinimo“ ir jį keitusių nutarimų pripažinimo netekusiais galios“;
- Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2011 m. birželio 28 d. įsakymas Nr. D1-508 „Dėl Produktų, kurių viešiesiems pirkimams ir pirkimams taikytini aplinkos apsaugos kriterijai, sąrašo, aplinkos apsaugos kriterijų ir aplinkos apsaugos kriterijų, kuriuos perkančiosios organizacijos ir perkantieji subjektai turi taikyti pirkdami prekes, paslaugas ar darbus, taikymo tvarkos aprašo patvirtinimo“;
- Žaliųjų pirkimų įgyvendinimo 2016–2020 metų priemonės, patvirtintos Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2015 m. lapkričio 23 d. įsakymu Nr. D1-840 „Dėl Žaliųjų pirkimų įgyvendinimo 2016–2020 metų priemonių patvirtinimo“.

Žaliuosius pirkimus reglamentuoja:

- Prekių, išskyrus kelių transporto priemones, kurioms viešųjų pirkimų metu taikomi energijos vartojimo efektyvumo reikalavimai, sąrašas, patvirtintas Lietuvos Respublikos energetikos ministro 2015 m. birželio 18 d. įsakymu Nr. 1-154 „Dėl Prekių, išskyrus kelių transporto priemones, kurioms viešųjų pirkimų ir perkančiųjų subjektų atliekamų pirkimų metu taikomi energijos vartojimo efektyvumo reikalavimai, sąrašo patvirtinimo“.

- Energijos vartojimo efektyvumo ir aplinkos apsaugos reikalavimų, taikomų įsigyjant kelių transporto priemones, nustatymo ir atvejų, kada juos privaloma taikyti, tvarkos aprašas, patvirtintas Lietuvos Respublikos susisiekimo ministro 2011 m. vasario 21 d. įsakymu Nr. 3-100 „Dėl Energijos vartojimo efektyvumo ir aplinkos apsaugos reikalavimų, taikomų įsigyjant kelių transporto priemones, nustatymo ir atvejų, kada juos privaloma taikyti, tvarkos aprašo patvirtinimo“.
- 2017-08-22 Aplinkos ministro įsakymas Nr. D1-672 Dėl Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2011 m. birželio 28 d. įsakymo Nr. D1-508 „Dėl Produktų, kurių viešiesiems pirkimams taikytini aplinkos apsaugos kriterijai, sąrašo, Aplinkos apsaugos kriterijų ir Aplinkos apsaugos kriterijų, kuriuos perkančiosios organizacijos turi taikyti pirkdamos prekes, paslaugas ar darbus, taikymo tvarkos aprašo patvirtinimo“ pakeitimo.

Ekologinis ženklinimas

– tai mažiau aplinkai ir žmonių sveikatai žalingų gaminių ar paslaugų sertifikavimas. Ekologiniai ženklai padeda vartotojams ir pirkėjams identifikuoti prekes, kurios atitinka tam tikrus aplinkosauginius standartus.

Rengiant žaliųjų pirkimų specifikacijas ekologiniais ženklais galima pasinaudoti dviem būdais:

- Kaip šaltiniu rengiant technines specifikacijas, kai apibūdinamos pirkimo objekto ypatybės;
- Tikrinant perkamų prekių ir paslaugų atitiktį konkrečiam ženklui keliamiems reikalavimams.

Ženklių, sertifikuotų patikimos organizacijos, naudojimas padeda taupyti laiką ir užtikrina, kad pirkimas vykdomas vadovaujantis aplinkos apsaugos prioritetais.

Ekologinis ženklinimas

Ekologinių ženklų teikiamą informaciją galima naudoti įvairiai:

ji gali padėti sudaryti technines specifikacijas siekiant apibrėžti perkamų reikmenų ar paslaugų charakteristikas

tikrinant atitiktį reikalavimams, galima laikyti ženklus kaip techninių specifikacijų atitikties įrodymus

ją galima naudoti kaip gaires vertinant pasiūlymus sutarties sudarymo etapu (žr. vėliau pateiktą pavyzdį)

Ekologinis ženklimas Pavyzdys.

ES ekologiniai ženklai gali būti taikomi elektros lemputėms: pagal elektros lemputėms taikomus ES ekologinio ženklo kriterijus reikalaujama, kad jų veikimo gyvenimo trukmė vidutiniškai truktų apie 10 000 valandų. Skelbiant konkursą pirkti elektros lempučių, techninėse specifikacijose galima nurodyti mažiausią 10 000 valandų degimo trukmę, o nustatant sutarties kriterijus suteikti papildomą tašką už kiekvieną tūkstantį papildomų valandų, viršijančių nurodytas 10 000 valandų.

Labiausiai pasaulyje yra žinomi šie ekologiniai ženklai:

European Ecolable - Europos Sąjungos ekologinis ženklas „Gėlė“

The Blue Angel - Vokietijos ekologinis ženklas „Mėlynasis angelas“

Nordic Swan - Šiaurės šalių ekologinis ženklas „Gulbė“

Tarptautinės tyrimų ir kontrolės tekstilės ekologijos srityje asociacijos ekologinis ženklas Öko-Tex

Efektyviai elektros energiją naudojančių prietaisų ekologinis ženklas Energy Star

Čia galima rasti informaciją apie:
Lietuvos įmonės turinčios teisę naudoti ES ekologinį ženklą

Aplinkosaugos vadybos sistema (AVS) yra priemonė, skirta nuolatos gerinti aplinkosaugos veiksmingumą visų rūšių organizacijose.

AVS – tai aplinkosaugos problemų nustatymo ir sprendimo sistema, padedanti įgyvendinti aplinkosauginius įsipareigojimus ir veiksmingumo gerinimo tikslus. Aplinkosaugos vadybos sistemos ir programos: **ISO 14001** ir **EMAS**.

ISO 14001 - tai aplinkos apsaugos vadybos sistemų sertifikavimas. Skirtingai nuo kitų aplinkosaugos vadybos standartų, jis nėra orientuotas nei į kiekybinius parametrus nei į technologijas.

Standarte pateikti modeliai nurodo, kokius vadybos sistemos elementus įmonė turi įgyvendinti, siekdama užsibrėžtų aplinkos apsaugos tikslų. Įmonėje turi būti įdiegtos ir tikrinamos nustatytos procedūros, sukurti reikiami dokumentai, taip pat paskirti atsakingi asmenys.

Pagrindiniame šios standartų serijos dokumente – **ISO 14001** nėra numatyta absoliučių reikalavimų įmonei dėl poveikio aplinkai, išskyrus, kad organizacija specialiame dokumente turi paskelbti apie savo siekį atitikti tarptautinius ir nacionalinius standartus.

EMAS - tai aplinkosaugos vadybos ir audito sistema, kuri suteikia galimybę organizacijoms, veikiančioms Europos Sąjungoje ir Europos ekonominėje erdvėje, laisvanoriškumo principu dalyvauti aplinkosaugos vadybos sistemoje. Dalyvavimas sistemoje yra atviras visuose ekonominiuose sektoriuose veikiančioms organizacijoms.

Registracija sistemoje reikalauja iš organizacijos priimti aplinkos politiką, kurioje būtų įtvirtintas organizacijos įsipareigojimas atitikti visų susijusių aplinkosaugos įstatymų reikalavimus bei siekti nuolatinio aplinkosaugos veiksmingumo gerinimo.

Įmonės, įstaigos Lietuvoje įsidiegusios Europos Sąjungos aplinkos apsaugos vadybos ir audito sistemą (EMAS): UAB „Ecoservice“; UAB „Omniteksas“; UAB „Bionovus“; UAB „IOCO Packaging“; LR aplinkos ministerija; UAB „Garlita“; UAB „Eckes-Granini Lietuva“.

Ačiū už dėmesį

Jurgita Judickienė

Advokatė, vadovaujanti partnerė

Karolina Laurynaitė

Advokatė, asocijuotoji partnerė

T. Kosciuškos g. 24, 01100 Vilnius

Tel. 8 5 249 7100

Mob. 8 686 64371, 8 604 65140

El. p. j.judickiene@jurex.lt

k.laurynaite@jurex.lt

www.jurex.lt

JUREX
VERSLO GINČŲ ADVOKATAI